

УДК 82–9

Фіялка С. Б.,

канд. наук із соц. комунікацій, доц. кафедри видавничої справи та редагування
Видавничо-поліграфічного інституту, КПІ ім. Ігоря Сікорського, м. Київ, Україна

ТЕМАТИЧНЕ РОЗМАЇТТЯ ДИТЯЧИХ КНИЖОК: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

На матеріалі бази книг найбільшого світового онлайн-майданчика роздрібної торгівлі «Амазон» (<https://www.amazon.com>) досліджено ринок англomовної дитячої книги. Виокремлено тематичні групи дитячих видань «недитячої» тематики: про глобальні небезпеки для людства, смерть, хвороби, статеві стосунки, алкоголізм та наркоманію, насильство та жорстокість, расову рівність, бідність і безхатченків, утечу з дому, небезпечні знайомства, життя людей з обмеженими можливостями. Показано терапевтичний потенціал такої літератури. Розкриваючи означені теми, книги навчають дітей керувати власними емоціями, надають юним читачам співчуття і підтримку в складних життєвих ситуаціях, спонукають дітей осмислювати соціальні проблеми, виховують толерантність. З'ясовано, що в Україні названі теми розробляються поки що дуже епізодично, хоча сучасні українські діти не менше за своїх західних однолітків стикаються зі складними життєвими ситуаціями (смерть близької людини чи домашнього улюбленця, війна, тяжка хвороба, родинні чвари, розлучення батьків, бідність, знущання однолітків, сексуальне насильство тощо) і потребують розради в разі впливу деструктивних емоцій.

Ключові слова: дитяча книга, тематика дитячої книги, терапевтичний ефект дитячої літератури.

Fiialka S.,

Ph. D. in social communication, associated professor of the Publishing and Printing Institute National Technical University of Ukraine „Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Ukraine

THEMATIC VARIETY OF CHILDREN'S BOOKS: LESSONS FOR UKRAINE

The market of English children's literature is explored on the books from the database of the world's largest online retail store „Amazon” (<https://www.amazon.com>). The following thematic groups of „non-child” topics are highlighted: global threats to humanity, death, sexual education, alcoholism and drug addiction,

violence, racial equality, poverty and homelessness, escape from home, dangerous acquaintances, people with disabilities, illness. The therapeutic potential of such literature is revealed. Expanding these topics, the book: teach children to manage their own emotions; give children sympathy and support in difficult life situations; urge children to understand social problems, raise tolerance. It has been found that in Ukraine mentioned themes are being developed so far episodically, although modern Ukrainian children are no less confronted with difficult life situations (death of a loved one or a pet, war, serious illness, family strife, divorce of parents, poverty, bullying of peers, sexual violence, etc.) and need solace in the event of the influence of destructive emotions.

Keywords: children's book, topics of children's literature, therapeutic effect of children's books.

Постановка проблеми, її актуальність та зв'язок з важливими практичними завданнями, значення вирішення проблеми. Сучасні українські діти нерідко стикаються зі складними життєвими ситуаціями (смерть близької людини чи домашнього улюбленця, війна, тяжка хвороба, родинні чвари, розлучення батьків, бідність, знуцання однолітків, сексуальне насильство тощо) та відповідно, можуть потерпати від впливу деструктивних емоцій (тривожність, гнів, заздрість тощо). Окрім того, багатьох дітей не оминають такі соціальні проблеми, як зловживання алкоголем, наркотична залежність, безпритульність, підліткова вагітність. Однак ця тематика не вважається популярною в сучасній українській дитячій літературі, хоча саме книга здатна втішити, допомогти розставити акценти на розвиток критичного мислення дітей, навчити їх мислити глибше й зі здоровим скептицизмом, прищепити розуміння того, що не все в житті однозначно. Тож нині виникла нагальна потреба розширити тематичний діапазон української дитячої книги.

Аналіз останніх досліджень. І. Славінська констатує, що полиці українських книгарень наповнені історіями про ідеальних дітей бездоганних батьків, де реальність дружня, а добро завжди перемагає зло. Такі дитячі книги створюють «ілюзію про хороше життя». При цьому дослідниця акцентує на потребі юного читача у виданнях про народження, дорослішання та фізіологічні зміни, розлучення, сиротинець, вади розвитку, про вплив еміграції на життя дитини, про складнощі спілкування кількох поколінь однієї родини між собою, про те, як підлітку подолати суїцидальні думки тощо [1].

А. Стрік, С. Стокдейл та Р. Асквід вважають, що в дитячій книзі поряд з образами роботів, інопланетян, вампірів і чарівників має бути більше образів із сучасного суспільства в усій його багатогранності. Крім того, зазначені науковці акцентують, що потрібно відходити від стереотипів у дитячих книжках, коли, наприклад, лише негативних персонажів зображують з каліцтвами (дерев'яними ногами чи пов'язками на оці), а образ мачухи — однозначно негативний [2].

С. Стейнер, С. Неш та М. Чейз розглядають численні дитячі видання, де в текстах та ілюстраціях представлено мозаїку національних культур. На думку авторів, так звана «мультикультурна дитяча література» покликана прищеплювати дітям толерантність до людей іншої раси, релігії, статі, сексуальної орієнтації тощо [3]. М. Нарахара порушує проблему гендерних стереотипів у дитячій ілюстрованій книзі [4].

А. Бекетт, Н. Еллісон, С. Барретт і С. Шах досліджують дитячі книги, в яких так чи інакше зачіпається проблема інвалідності. Автори виявляють дискримінаційну лексику та стереотипи стосовно людей з обмеженими можливостями й надають поради авторам, видавцям та ілюстраторам дитячих видань відповідної тематики [5]. При цьому Британська благодійна організація «Буктраст», місія якої — популяризувати дитяче читання, радить авторам дитячої літератури не оминати проблему інвалідності, включаючи в тексти персонажів із протезами, на інвалідних візках, з порушеннями зору і слуху, розладами аутичного спектра, вадами мовлення, діабетом, синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю, розумовою відсталістю [6].

Р. Весткотт доводить терапевтичний ефект дитячої літератури на тему смерті. Такі видання, на думку авторки, покликані допомогти дітям пережити втрату когось із рідних або ж загибель домашнього улюбленця [7]. Проте ніні бракує досліджень, у яких би було систематизовано розглянуто тематичне різноманіття сучасних дитячих книжок так званої «недитячої» тематики, що особливо актуально в сучасних непростих умовах суспільно-економічного розвитку нашої держави.

Мета статті — спираючись на досвід англomовного дитячого книговидання та на підставі аналізу вітчизняного ринку схарактеризувати розмаїття дитячих книг на теми глобальних небезпек для людства, смерті, статевого стосунку, алкоголізму та наркоманії, насильства та жорстокості, расової рівності, бідності та безпритульності, життя людей з обмеженими можливостями тощо.

Виклад матеріалу дослідження. Матеріалом для вивчення англomовного ринку дитячої літератури стала база книг найбільшого

світового онлайн-майданчика роздрібної торгівлі «Амазон» (<https://www.amazon.com>). Зокрема, там наявно 13342 книги для дітей у рубриці «Difficult Discussions» («Складні обговорення») з підрубриками «Abuse» («Насильство»), «Death & Dying» («Смерть і помирання»), «Disaster Preparedness» («Підготовка до катастроф»), «Drugs» («Наркотики»), «Dysfunctional Relationships» («Нездорові стосунки»), «Homelessness & Poverty» («Безпритульність і бідність»), «Illness» («Хвороба»), «Prejudice & Racism» («Упередження і расизм»), «Runaways» («Утеча з дому»), «Violence» («Жорстокість»).

У результаті дослідження можна виокремити такі соціально важливі, але водночас діткливі теми, які зачіпаються в англослов'янських дитячих виданнях.

Про глобальні небезпеки для людства. Це книги про війни, тероризм тощо. Так, у виданні для підлітків «After the First Death» («Після першої смерті», Р. Кормір, 2009) ідеться про терористичну загрозу, а в книжці «When the Wind Blows» («Коли дме вітер», Дж. Петерсон, 2008) — про небезпеку ядерної війни.

Про смерть. Ця тематика для дитячої літератури не нова. Вона так чи інакше проходить через сюжети дитячих книжок. У цьому контексті можна згадати, наприклад, казки «Русалочка», «Ангел», «Дівчинка із сірниками», «Білосніжку», а також, безумовно, радянську героїчну прозу початку ХХ ст. Однак серед класичних видань творів, які покликані допомогти дітям впоратися з тяжкою втратою у своєму житті, не так багато. Тим часом відверті роздуми про смерть наявні в сучасних англослов'янських книгах «The dead bird» («Мертва пташка», М. Браун, 2016), «When Mom or Dad Dies: A Book of Comfort for Kids» («Коли мама або тато помирають: книга втіхи для дитини», Р. Еллі та Д. Гріппо, 2014), «I Miss You: A First Look at Death» («Я сумую за тобою: перший погляд на смерть», П. Томас та Л. Хакер, 2001), «The scar» («Шрам», О. Таллек, 2014), «The goodbye book» («Прощальна книга», Т. Парр, 2015), «Tear Soup: A Recipe for Healing After Loss» («Суп зі сліз: рецепт зцілення після втрати», П. Швіберт та Ч. Деклейн, 2005), «The Rainbow Bridge: A Visit to Pet Paradise» («Веселковий міст: відвідування раю для домашніх улюбленців», А. Ресайд, 2012), «Grandad's Island» («Острів дідусів», Б. Девіс, 2016).

Про статеві стосунки. У радянській та пострадянській Україні дитяча література, у якій репрезентовано тему статевої стосунки, нерідко була приводом для суперечок та скандалів. Однак у сучасних

англомовних дитячих виданнях вона представлена доволі широко. Це, наприклад, такі книжки про дітонародження з промовистими заголовками: «It's Not the Stork!: A Book About Girls, Boys, Babies, Bodies, Families and Friends» («Це не лелека! Книжка про дівчаток, хлопчиків, тіла, сім'ї та друзів», Р. Харріс, 2006), «How a baby is made» («Як робиться дитина», Х. Кнудсен, 2005), «Where Did I Come From?» («Звідки я взявся», П. Мейлі та А. Робінс, 2000), «It's So Amazing!: A Book about Eggs, Sperm, Birth, Babies, and Families» («Це дивовидно! Книжка про яйцеклітини, сперматозоїди, народження дітей і сім'ї», В. Харріс та М. Емберлі, 2014). Сюди належать і книги про зміни в організмі в підлітковому віці «What's Happening to Me? A Guide to Puberty» («Що зі мною відбувається? Настанови щодо статевої зрілості», П. Меллі та А. Робертс, 2000), «Growing Up: Straight Talk about First Bras, First Periods, and Your Changing Body» («Дорослішання: відверта розмова про перший бюстгалтер, менструацію та інші зміни у твоєму тілі», М. Джукс, 2008), а також книги про запобігання статевій розбещеності: «My Body Is Private» («Моє тіло належить мені», Л. Джеральд та Р. Пейт, 2014), «Uncle Willy's Tickles: A Child's Right to Say No» («Лоскотання дядька Віллі: дитина має право сказати «ні», М. Абофф, 2003).

Про алкоголізм і наркоманію. Такі видання, з одного боку, засвідчують згубний вплив шкідливих звичок, носіями яких є дорослі, а з другого, застерігають дітей від наслідування цих звичок. Зокрема, це книги «I wish daddy didn't drink so much» («Я б хотів, щоб тато не пив стільки», Дж. Вігна, 2008), «My Dad Loves Me, My Dad Has a Disease» («Мій тато мене любить, але він хворіє», К. Бленк, 2007), «Mommy's Disease: Helping Children Understand Alcoholism» («Мамина хвороба: допоможемо дитині зрозуміти алкоголізм», К. Белл, 2014), «The Dragon Who Lives at Our House» («Дракон, що мешкає в нашому домі», Е. Палмор, 2011), «What Are Drugs?» («Що таке наркотики», Г. Супер, 2011), «No Thanks!: Saying No to Alcohol and Drugs» («Ні, дякую! Скажемо «ні» алкоголю й наркотикам», Ф. Віннет, 2013), «Cigarettes, Cigarettes: The Dirty Rotten Truth About Tobacco» («Цигарки, цигарки: брудна гнила правда про тютюн», П. Трейнор, 2016). Звертаючись до таких тем, як алкоголь і наркотики, автори зазначених книг без моралізаторства говорять саме про наслідки: як ці звички можуть зруйнувати родину, призвести до каліцтв чи смерті.

Про насильство та жорстокість. Відверто говорять сучасні зарубіжні автори й на тему насильства. Для прикладу можна навести книги:

«Hands Are Not for Hitting» («Руки не для биття», М. Агасці, 2002), «Mommy, Why Are You Angry with Me» («Мамо, чому ти на мене сердешся?», К. Лок, 2016), «Cyber Bullying (Take a Stand Against Bullying)» (Кібер-цькування: протистояння цькуванню, Р. Стакі, 2013), «My Mom Has a Bad Temper» («У моєї мами поганий характер», Б. Хопкінс та М. Ледерман, 2001), «Child Abuse: Why Do My Parents Hit Me?» («Насильство над дитиною: чому батьки мене б'ють?», К. Хевелін, 2001), «When Daddy Hit Mommy Kids Have Troubles Too» («Коли тато б'є маму, у дітей теж проблеми», Ш. Стюарт, 2010).

Про расову рівність. Важливе місце в сучасному західному мультикультурному світі посідають книги, спрямовані проти расової дискримінації. Серед них можна назвати такі: «Let's talk about race» («Давайте поговоримо про расу», Дж. Лестер та К. Барбор, 2008), «Brown Girl Dreaming» («Мрії мулатки», Я. Вудсон, 2016), «A Rainbow of Friend» («Веселка друзів», П. Халлікан, 2005).

Про бідність та безпритульність. Означена тема звучить чезре такі книги, як «Still a Family: A Story about Homelessness» («Досі сім'я: історія про бездомність», Б. Старгіс та Дж. Лі, 2017), «The One Day House» («Будинок на день», Дж. Дурандо та Б. Діаз, 2017), «The Paper House» («Паперовий дім», Л. Петерсон, 2012), «No Place to Be: Voices of Homeless Children» («Нікуди йти: гососи безпритульних дітей», Дж. Берк, 2012), «Sally and 36 Cents» («Саллі і 36 центів», Е. Басс, 2017), «Poverty in America: Causes and Issues» («Бідність в Америці: причини і проблеми», К. Ковалскі, 2003), «Why Do People Live on the Streets?» («Чому люди живуть на вулицях», К. Стірмен та Ф. Слоан, 2001), «Kids Against Hunger» («Діти проти голоду», Дж. Міккелсен та Н. Луф, 2008).

Про втечу з дому. Ця дітклива тема не оминається в дитячих книгах, які без надмірних повчань пояснюють, чому ж таки цього не варто робити. Це такі книжки, як «Running Out of Night» («Ніч закінчується», С. Лавджой, 2016), «The Beginner's Guide to Running Away from Home» («Інструкція для початківців про те, як утекти з дому», Дж. Хагет, 2013), «The Boy Who Swam with Piranhas» («Хлопчик, який плаває з піраньями», Д. Алмонд та О. Джефферс, 2013), «The Day I Ran Away» («День, коли я втік», Р. Катберт, 2017).

Про небезпечні знайомства. Ідеться про літературу, яка попереджає про потенційну небезпеку, що її можуть становити для дітей незнайомці. Це, наприклад, такі видання, як «Never Talk to Strangers» («Ніколи не розмовляй з незнайомцями», І. Джойс, 2009), «Strangers

Have the Best Candy» («У незнайомих найсмачніші цукерки, М. Шалт, 2014), «Abduction!» («Викрадення, П. Кехрет, 2006).

Про проблеми людей з обмеженими можливостями. Видання цієї групи покликані прищепити дітям співчуття до таких людей та розуміння їхнього стану. На дітей же, які самі потерпають від фізичних та психічних вад, такі книги справляють терапевтичний ефект. Серед видань цієї групи можна назвати, зокрема, такі: «Who cares about disadled people?» («Хто дбає про людей з обмеженими можливостями», П. Адамс, 2005), «Think About... Being in a Wheelchair» («Подумай про те, як почуватися люди в інвалідному візку», Л. Кейт, 2004), «Sparky. A very special teddy bear» («Спаркі. Дуже особливий плюшевий ведмедик», Дж. Найт, 2008), «What's It Like?.. Using a Wheelchair» («На що це схоже? Користування інвалідним візком», А. Ройстон, 2005), «What's Wrong With Timmy?» («Що не так з Тіммі?», М. Шівер, С. Спейдер, 2001), «Joined at birth. The lives of conjoined twins» («З'єднані з народження. Життя сіамських близнят», Е. Ландау, 2007).

Про хвороби. Ще одне з тематичних відгалужень дитячого книговидання — книги, що дохідливо говорять з дітьми про недуги. Приклади таких видань: «All My Stripes: A Story for Children with Autism» («Усі мої смужки: історія про дітей з аутизмом», Ш. Рудолф та Д. Роєр, 2015), «Germs Make Me Sick!» («Паразити змушують мене хворіти», М. Бергер та М. Хафнер, 2015), «Even Superheroes Get Diabetes» («Навіть у супергероїв буває діабет», С. Ганз-Шмітт та М. Чамберз-Голдберг, 2007), «Mom Has Cancer! Let's Talk About It Series» («У мами рак! Давай поговоримо про це серйозно», Дж. Мур-Малліонс та М. Фабрега, 2008), «The Princess and the Peanut Allergy» («Принцеса і алергія на арахіс», В. Мак-Клуре та Т. Ліон, 2009), «My Friend Has Down Syndrome» («У мого друга синдром Дауна», Дж. Мур-Малліонс та М. Фабрега, 2008), «Invincible Microbe: Tuberculosis and the Never-Ending Search for a Cure» («Невидима бактерія: туберкульоз і постійний пошук ліків», Дж. Мурфі та А. Бланк, 2015), «Why Did Grandma Put Her Underwear in the Refrigerator?: An Explanation of Alzheimer's Disease for Children» («Чому бабуся поклала білизну в холодильник? Про хворобу Альцгеймера для дітей», М. Валлак та К. Гівен, 2013), «My Cancer Days» («Мої дні з раком», К. Філігензі та Н. Тадгел, 2015), «My Mom Has Multiple Sclerosis: Gail Explains MS To Kids» («У моєї мами розсіяний склероз», Р. Клері, 2016), «I Have Eczema» («У мене екзема», Дж. Грейтсінгер та Л. Кросбі, 2015), «The Bald-Headed Princess: Cancer, Chemo, and Courage» («Лиса

принцеса: рак, хіміотерапія і мужність», М. Дітмарс, 2010), «I'll Hold Your Hand So You Won't Fall: A Child's Guide to Parkinson's Disease» («Я триматиму твою руку, щоб ти не впав: дітям про хворобу Паркінсона», Р. Алі, 2010), «I Have Epilepsy. Taking Care of Myself» («У мене епілепсія. Як про себе подбати», П. Весткотт, 2010), «When Mommy Loses Her Hair: It Means the Medicine is Working» («Коли в мами випадає волосся — значить ліки працюють», К. Кервелліні-Калфо та М. Ллойд, 2008), «Shelley, the Hyperactive Turtle» («Шеллі, гіперактивна черепаха», К. Швартц, 2006), «Bugs In My Hair?!» («Комахи в моїй голові?!», К. Стір та Т. Лаєн, 2010), «No, No, No Nuts for Me» («Ніяких горішків», К. Флоріо, 2017), «My Grandpa Had a Stroke» («У мого дідуся був інсульт», Д. Бутлер, 2007), «Alex, the Kid With AIDS» (Алекс. Дитина з ВІЛ, Л. Валвурд та Б. Сімс, 2003), «Please Stop Smiling — Story about Schizophrenia and Mental Illness for Children» («Будь ласка, годі сміятися — історія про шизофренію і психічні хвороби для дітей», Р. Карлсон та К. Карлсон, 2012).

Означені книжкові видання, адресовані юним читачам, впливають на них не лише своїм змістом, легкістю викладу та виразністю мовностилістичної форми, а й цікавим ілюстративним матеріалом, кольором, а подеколи й незвичайною пластичною формою, матеріальною конструкцією. Однак на українському книжковому ринку поки що мало подібних книжок. Серед наявних можна відзначити книжку Г. Кирпи про втрату близької людини «Мій тато став зіркою» (Львів, 2015) — історію про маленьку дівчинку, батько якої загинув на Майдані. Дитина розмірковує про зовсім не дитячі теми: смерть, барикади, зброю та біженців. Юна героїня, якій важко змиритися з тим, що тато вже не пригорне її, не малюватиме з нею пастеллю тополю до неба, не побачить її новонародженої сестрички, пригадує, як тато вперше не повернувся ночувати, тому що він був «більше потрібен» на Майдані; як вони з мамою прийшли до нього на барикаду, як він пригорнув її до себе і сказав «Ми переможемо»; як, зрештою, мама повідомила, що тато більше ніколи не прийде.

Однією з перших українських книг про відкрите та різноманітне суспільство стало видання Л. Денисенко «Майя та її мами» (Київ, 2017). У виданні йдеться про клас однієї з київських шкіл, при цьому в кожного зі школярів — своя родинна історія. Тут немає «лелек» чи «дітей, знайдених у капусті», як і немає розмитого поняття «традиційної» родини. Натомість у книжці є реалії життя. В оповідачки Майї —

дві мами, а батько — секретний донор. Данилка виховує тільки мама із самого народження, Софійка Перша та її сестра — діти «з пробірки». У Софійки Другої один тато та дві мами, а в Софійки Третьої, вимушеної переселенки з Луганська, — одна мама, тато ж зник на війні. В Аксани — дівчинки-білоруски є лише батько, а мама померла. Батьків Кирила було позбавлено батьківських прав, відтак він потрапив до інтернату. Ще один персонаж оповіді — Раїс, у контексті якого згадується історична трагедія кримськотатарського народу. Розповідаючи про Раїса, Майя згадує його зовнішність: моноброва відрізняє Раїса від інших дітей. При цьому Майя повторює пояснення вчительки про недоречність висміювання рис зовнішності.

У книжці «Не ангел» (Київ, 2016) С. Гридін порушив багато питань, про які дорослі не люблять розмовляти з дітьми. Це, зокрема, родинні сварки і психологічне та фізичне насильство, смерть коханої дівчини, жебрацтво, торгівля людьми та органами. У виданні М. Павленко «Чи шкідливо ходити покрівлями гаражів» (Київ, 2011) ідеться про братика й сестричку, чий батько випиває, а мама працює з ранку до ночі, щоб прогодувати родину. Діти постійно поневіряються пустими дворами, не поспішаючи повертатися до незатишної квартири, де їх чекає скромний холодний обід та ще й нетверезий батько. При цьому, незважаючи на складність теми, книга не гнітить читача трагічними подіями, навпаки, попри все, несе хвилю оптимізму, адже діти зображені як мрійники, що, прямують до «своїї вершини», знаходячи дорогу, де їм ніхто не стає на заваді.

Книга одинадцяти сучасних українських письменників «Мама по скайпу» (Львів, 2013), упорядкована М. Савкою, порушує тему соціального сирітства як наслідку трудової міграції батьків, які взяли на себе турботу про свої родини, пожертвувавши спілкуванням з дітьми заради їхнього матеріального добробуту. Відтак діти можуть чути й бачити їх здебільшого через комп'ютер чи телефон. Автори книги з тонким психологізмом показують, що не лише дитина, а й підліток потребує материнської уваги, доторку й обіймів. Їхні герої або згадують про моменти материнської ніжності, або прагнуть їх. І як найціннішу коштовність ховають давні мамині фото або ж уникають дивитися на нові, прислані з далекої чужини. Окрім проблеми загубленого дитинства, затамованих дитячих образ, які виливаються у байдужість, зухвалість, а подеколи й у проблеми із законом з летальними наслідками, у книзі зачіпається й тематика поневірян заробітчан-нелегалів, їхнього

фізичного й психологічного виснаження, відчуття меншовартості в нових умовах. Фактично на цілий збірник лише одне оповідання зі щасливим завершенням.

Беручи участь у створенні дитячої книги, редактор має пам'ятати, що розширення тематичного розмаїття літератури для дітей сприяє дитячого інтересу до читання [8]. Однак при цьому редактор, безумовно, мусить керуватися Законом України «Про захист суспільної моралі» від 20.11.2003 № 1296-IV [9], що встановлює контроль за обігом продукції, яка загрожує суспільній моралі. Зокрема, відповідно до ст. 2 цього Закону, в Україні забороняються виробництво та обіг у будь-якій формі продукції порнографічного характеру. Окрім того, забороняються виробництво та розповсюдження продукції, яка: пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну шляхом насильства конституційного ладу або територіальної цілісності України; пропагує фашизм та неофашизм; принижує або ображає націю чи особистість за національною ознакою; пропагує бузувірство, блюзнірство, неповагу до національних і релігійних святинь; принижує особистість, є проявом знуцання з приводу фізичних вад (каліцтва), з душевнохворих, літніх людей; пропагує невігластво, неповагу до батьків, наркоманію, токсикоманію, алкоголізм, тютюнопаління та інші шкідливі звички.

Висновки. Значною мірою поява нових тем та проблем у сучасній літературі для дітей та юнацтва продиктована запитам читачів, особливістю культурного та суспільно-економічного розвитку сьогодення. Дослідивши ринок англомовної дитячої літератури, можна зробити висновок, що алкогольна та наркотична залежність, смерть, фізичні та психічні вади, тиск однолітків, расизм, сексуальне насильство тощо не є табуйованими темами. В Україні ж означені теми розробляються поки що дуже епізодично. Проте діти не ростуть ізольовано від реальності. Вони живуть у сім'ях, їх оточують дорослі з їхніми «дорослими» проблемами. Діти чують розмови дорослих і переймають їхній життєвий досвід. Крім того, діти спілкуються з однолітками, дивляться телебачення й відвідують соцмережі. Наскільки безпечна альтернативна інформація, розміщена там, проконтролювати складно. Тому книги неодмінно мають відображати те, що діти бачать і чують, віддзеркалювати сучасне життя в усіх його, подеколи не надто приємних, проявах.

Проте, у дитячих книжках на незручні теми не варто бути безпричинно занадто відвертими. Багато що юний читач може дофантазувати. Головне — донести до нього емоційну правду, а не шокувати. Розкрива-

ючи означені теми, книги навчають дітей керувати власними емоціями; дають дітям співчуття і підтримку в складних життєвих ситуаціях; спонукають дітей осмислювати соціальні проблеми, виховують толерантність. Тож спільними зусиллями дитячих авторів, психологів, ілюстраторів та редакторів варто збагачувати тематичний діапазон дитячої книги, розширюючи світогляд юних читачів та готуючи їх до дорослого життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Славінська І.* Несолодка дитяча література [Електронний ресурс] / І. Славінська. — Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/columns/2013/07/11/133251> (дата звернення 01.09.2017). — Назва з екрана.
2. *Strick A.* Making children's books more diverse: What you can do [Electronic resource] / A. Strick, S. Stockdale, R. Asquith, available at: <http://www.theguardian.com/childrens-books-site/2014/oct/17/childrens-books-diversity-everybody-in-twitter-campaign> (accessed 01.09.2017).
3. *Steiner S.* Multicultural literature that brings people together / S. Steiner, C. Nash, M. Chase // Reading Teacher. — 2008. — No. 62(1). — pp. 88–92.
4. *Narahara M.* Gender Stereotypes in Children`s Picture Books [Electronic resource] / M. Narahara, available at: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED419248.pdf> (accessed 01.09.2017).
5. *Away with the fairies? Disability within primary-age children's literature* [Electronic resource] / A. Beckett, N. Ellison, S. Barrett & Sonali Shah. — Available at: DOI: 10.1080/09687591003701355 (accessed 01.09.2017).
6. *Booktrust* (n.d.) What's the story? Advice: Representing disability in children's books [Electronic resource], available at: <http://booktrustadmin.artlogic.net/usr/resources/794/whats-the-story-advice-representation.pdf> (accessed 01.09.2017).
7. *Westcott R.* How dark is too dark in children's books? [Electronic resource] / R. Westcott, available at: <https://www.theguardian.com/childrens-books-site/2014/sep/02/dark-childrens-books-censorship-rebecca-westcott-discussion> (accessed 01.09.2017).
8. *Kucirkova N.* Personalisation: A theoretical possibility to reinvigorate children's interest in storybook reading and facilitate greater book diversity / N. Kucirkova // Contemporary Issues in Early Childhood. — 2016. — Vol. 17, Issue 3. — pp. 304–316.
9. *Про захист суспільної моралі : Закон України від 20.11.2003 № 1296-IV* [Електронний ресурс] / ВРУ. — Електрон. текстові дані. — Київ : ВРУ. —

Останні зміни : 09.12.2015. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1296-15> (дата звернення 01.09.2017). — Назва з екрана.

REFERENCES

1. *Slavins'ka I.* (2013), Nesolodka dytyacha literatura [Comfortless child literature]. Retrieved September 1, 2017, available at: <http://life.pravda.com.ua/columns/2013/07/11/133251>.
2. *Strick A., Stockdale S. and Asquith R.* (2014), Making children's books more diverse: What you can do. Retrieved September 1, 2017, available at: <http://www.theguardian.com/childrens-books-site/2014/oct/17/childrens-books-diversity-everybody-in-twitter-campaign>
3. *Steiner S., Nash C. and Chase M.* (2008), Multicultural literature that brings people together. *Reading Teacher*, Vol. 62(1), pp. 88–92.
4. *Narahara M.* (1998), Gender Stereotypes in Children's Picture Books. Retrieved September 1, 2017, available at: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED419248.pdf>.
5. *Beckett A., Ellison N., Barrett S. and Shah S.* (2010), Away with the fairies? Disability within primary-age children's literature, *Disability & Society*, 25:3, pp. 373–386, doi: 10.1080/09687591003701355.
6. *Booktrust* (n. d.), What's the story? Advice: Representing disability in children's books. Retrieved September 1, 2017, available at: <http://booktrustadmin.artlogic.net/usr/resources/794/whats-the-story-advice-representation.pdf>.
7. *Westcott R.* (2014), How dark is too dark in children's books? Retrieved September 1, 2017, available at: <https://www.theguardian.com/childrens-books-site/2014/sep/02/dark-childrens-books-censorship-rebecca-westcott-discussion>.
8. *Kucirkova N.* (2016), Personalisation: A theoretical possibility to reinvigorate children's interest in storybook reading and facilitate greater book diversity. *Contemporary Issues in Early Childhood*, Vol. 17, issue 3, pp. 304–316.
9. *Pro zakhyst suspil'noyi morali : Zakon Ukrainy vid 20.11.2003 # 1296–IV* [On the Protection of Public Morality: Law of Ukraine dated 20.11.2003, Vol. 1296–IV]. Retrieved September 1, 2017, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>.

*Стаття надійшла до редакції 15.09.2017.
Received 15.09.2017.*